

Saemiedigkiereremen bijjemes strategije

Ektesne saemien seabradahken nohtese

Saemiedigkiereremen bijjemes strategije

Vedtatt i utvidet ledergruppe i februar 2022

Sisvege

1 Bijjemes stilleme

2 Aarvoeh

3 Visjovne

4 Reeremen åejvieulmie

4.1 Maehteles jñh ðedtjije meatanbarkijh

4.2 Saemien gñelh

4.3 Bñerkenimmie

4.4 Saemien seabradahkeevtiedimmie

4.5 Vietseles barkoesijjie

1 Bijjemes stilleme

Saemiedigkien ulmie lea saemiej politihkeles sijjiem nænnoestidh jïh saemiej ïedtjh Nöörjesne eevtjedh, seammavyörtegs jïh rïektes gïetedimmiem saemien åålmegistie vedtedh jïh sjïehteladtedh guktie saemieh maehtieh sijjen gïelem, sijjen kultuvrem jïh sijjen seabradahkejieledem gorredidh jïh evtiedidh.

Reeremen bijjemes stilleme lea:

Saemiedigkien politihken jïh reeremen tjïrrh saemien gïelh, kultuvrem jïh seabradahkejieledem vaarjelibie jïh evtiedibie

2 Aarvoeh

Mijjen aarvoeh buerkiestieh guktie edtjebe sinsitnien vööste árródh j'ih sinsitniem g'ietedidh dovne sisnjelds j'ih byjreskidie. Dah edtjeh váaroeminie árródh guktie almetji vööste dáemiedibie. Edtja aaj aarvojde guarkedh goh eevre voestegas veantadimmieh guktie edtjebe mijjen laavenjassh loetedh. Dah edtjeh abpe organisasjovnem baajnehtidh j'ih aelhie árródh damtijidh organisasjovne-kultuvresne, váajnoes árródh jeatjabidie j'ih faamosne árródh gosse hijvenlaakan j'ih náakelaakan jáhta.

Saemiedigkien barkoe saemien seabradahkh nænnoestidh j'ih evtiedidh saemien aarvoeh váaroeminie átna.

Saemiedigkien etihkeles njoelkedassh huksieh aarvoeh buaratjommessasse átnasuvvieh.

Mijjen aarvoeh mijjem viehkiehtieh reaktoelaakan veeljedh – fierhten biejjien!

Saemien vuekien mietie – I samisk ánd

Mijjeh saemiengielem eadtjohkelaakan nuhtjebe j'ih eevtjebe j'ih veahkahtallebe j'ih faegniedibie. Mijjen g'iehtelimmie edtja mádtoem j'ih nuktehtjevoetem vuesiehtidh. Mijjeh saemien vuekieh fulkebe goh sinsitniem díervesjidh, vuejnedh j'ih gorredidh.

Ræhpasvoete – Ápen/ápenhet

Mijjeh saemien gellievoetem ræhpasvoetine j'ih seahkarimmie dáastobe. Mijjeh sinsitniem leajhtadibie, seahkaribie j'ih mijjen gellievoetem jááhkesjibie.

Ektiedahkoe – Samhandling

Mijjeh faageles laavenjostoem j'ih hijven barkoebyjressem sjugniedibie mij faageles jááhkesjimmiem j'ih b'ihkedimmiem vadta dejnie ulmine saemien seabradahkem evtiedidh.

Vienevoete – Feerhmeles ektievoete – Inkluderende fellesskap

Mijjen lea feerhmeles ektievoete mij relasjovnh j'ih viermieh tseegkie. Mijjen ektievoeten váarome leah kontinuiteete, gellievoete, seammavyörtegsvoete j'ih boerehkevoete.

Jaahkodsvoete – Pålitelig og lojal

Kvaliteete j'ih díedte leah váarome don barkose mij reeremisnie dorjesávva. Daate profesjonelle geatskanimmiem kreava barkoelaavenjasside j'ih jahkodsvoete don politihkeles almetjeveeljeme stávrose Saemiedigkesne.

3 Visjovne

Saemiedigkien bijjemes stillemen mietie j'ih mijjen ektie aarvoej mietie, lea daam visjovnem Saemiedigkien reeremasse tseegkeme:

Ektesne Saepmiem nænnoestibie – Sammen styrker vi Sápmi

4 Reeremen áejvieulmie

Saemiedigkien reereme lea daejtie áejvieulmide defineereme:

1. Maehteles j̄ih ïedtjije meatanbarkijh
2. Mijjen áejviegiele lea saemien
3. Mijjen prioriteeremh j̄ih dahkoeh bierkenimmiem váaroeminie utnieh
4. Mijjeh njueniehkisnie saemien seabradahkeevtiedimmesne
5. Mijjeh vietseles barkoesijjie

4.1 Maehteles j̄ih ïedtjije meatanbarkijh

Mijjen leah maehteles j̄ih ïedtjije meatanbarkijh

Áejvieulmie maehteles j̄ih ïedtjije meatanbarkijh lea dam vihkielommes vierhtiem gorredidh maam Saemiedigkien reereme átna sov bijjemes stillemem tj̄irrehtidh. Meatanbarkiji aatskadimmien, maahtoem j̄ih ïedtjen tj̄irrh evtiedimmie j̄ih tj̄irrehtimmie Saemiedigkien seabradahkestillemistie sjugniehtuvvieh. Stilleme politihkeles stuvremistie edtja radtjoes vierhtienuhtemem tj̄irrh sjugniehtovvedh, j̄ih viehkine maahtoem nuhtedh goevtesi j̄ih faageseksjovni dáaresth.

Maahtoe

Saemiedigkien reereme gellie joekehts funksjovnh deavhta. Daate dovne byjjes faagemaahtoem j̄ih realmaahtoem kreava. Saemien kultuvredaajroe lea bielie daehtie maahtoste j̄ih dovne saemien histovrijem j̄ih seabradahkejieledem, aerpievuekien daajroem, gielh j̄ih aarvoeh feerhmie.

Laavenjassh mejtie Saemiedigkien reereme dorje j̄ih mej ávteste dïedtem átna, sæjhta stuvredh mah maahtoedaerpiesvoeth j̄ih maahtoekrïevenassh mah leah daerpies reeremisnie.

Ij maehtieh Saemiedigkiem guarkedh goh aalkoeáálmegeparlamente j̄ih institusjovne, bielelen daajroem seabradahken j̄ih demokratijeevtiedimmien bijre utnedh. Saemiedigkie veanhtede barkijh dagkeres maahtoem utnieh. Seamma tj̄ijen goh tjoerebe veele goerkesem utnedh Saemiedigkien ráálleste goh aalkoeáálmegeparlamente, aaj goerkesem veanhtede dehtie ráálleste maam barkijinie átna Saemiedigkesne. Daate sæjhta jiehtedh barkije tjuara jaahkodsvoetediedten j̄ih Saemiedigkien etihkeles njoelkedassi bijre daejredh.

Daajroejuekeme j̄ih maahtoe j̄ih væljoe laavenjostedh, dovne Saemiedigkien sisnjelen j̄ih byjreski vööste, lea daerpies hijven kvaliteeten gaavhtan laavenjasselotemisnie. Gaajkhk barkijh Saemiedigkien reeremisnie j̄ijtjeraarehke dïedtem utnieh maadtharvoejugumie áahpenidh mah leah faamosne giehtelimmesne, j̄ih dejtie aarkebiejjien barkosne ááktedh.

ïedtje

Īedtje jĳh skraejrie leah vaajteles jĳh vihkeles faamoe gaajhkine njeptjine reeremisnie. Mijjeh ĳedtjije meatanbarkijh vaajtelibie mah ektiedimmiem Saemiedægkan jĳh dan ulmide utnieh. Dĳhte barkoeaavoem vadta jĳh buerebe illedahkh sjugnede. Īedtje ahkedh aatskadimmiem kreava

Dahkoesijjie, haalveme jĳh dĳiedte, involveereme jĳh meatannænnoestimmie, jååhkesjimmie jĳh leajhtadimmie skraejriem jĳh ĳedtjem vedtieh. Daate lea hijven relasjovni bijre barkoeguejmiej gaskem jĳh åvtehki jĳh meatanbarkiji gaskem. Tjĳielke jĳh tjĳielkestamme veanhtadimmieh jearsoesvoetem sjugnede, relasjovnh nænnoste jĳh dĳiedtem beaja fiereguhten barkijasse jĳh barkoeguejmide. Edtja iktemierien ulmieh jĳh veanhtadimmieh tjĳielkestehtedh, jĳh dĳhte edtja dåarjohne årrodh reeremem evtiedidh.

Edtja ulmiem jaksedh lea vihkele mijjeh	
Maahtoe	Īedtje
- daerpies saemien kultuvremaahtoem utnebe	- jĳjtse maahtoem nuhtjebe jĳh evtede barkoebiejien
- lieremen jĳh evtiedimmien vööste barkedh	- sisnjelds infrastruktuvrem utnebe mij dåarjohte jĳh hijvenlaakan jåhta
- daajroem ohtsebe jĳh juekebe	- stuvremevoetem nuhtjebe mij involveerie, prioriteerie otnjegem jĳh dĳiedtem vadta meatanbarkijidie
- reeremen råållam parlamentarihkeles systeemesne guarkebe	- åvtekhk utnebe mah pryjjoeh jĳh krĳievenassh biejjeh
- ektie aarvoevåaromem utnebe mejnie gaajhkesh leah åehpies	- dåajvoeh tjĳielkestehtebe iktemierien jĳh sinsitnine

Edtja ulmiem jaksedh sijhtebe	
Maahtoe	Īedtje
- strategeles soejkesjem darjodh iktemierien maahtoevtiedimmien bijre	- faageles evtiedimmie gosse meatan kuvsjine, seminaarine jĳh konferansine
- maahtoelutnjemem utnedh saemien kultvredaajroen jĳh saemien gellievoeten bijre	- öörnegrh jĳh rutijnh mah barkijh dåarjohetieh barkoebiejien jĳh seamnavyörtegs gĳetedimmiem barkijjistie vedtieh

- ektie areenide lieremasse j'ih evtiedæmman s'jiehteladtedh gusnie juekeme lea tjoevtenjebaakoe	- feerhmeles barkoebyjresem eevtjedh mij gellievoeten jååhkesje j'ih eadtjohkelaakan m'irrestallemem åvteste barka barkoejieliedisnie
- barkoekultuvrem jååhkesjidh j'ih eevtjedh gusnie fiereguhte barkije d'iedtem åtna j'ih vaalta daajroem ohtsedh j'ih juekedh	
- dåårrehtimmievuekieh j'ih introduksjovnem orre barkijjistie evaluateeredh j'ih bueriedidh	

4.2 Saemien gielh

Mijjen åejviegiele lea saemien

Saemien gielh goh reeremegiele tjuerieh arenam utnedh gusnie gielide nuhtjebe j'ih evtiedibie. Saemien gielh leah vihkeles daajroegaaltijh saemien åålmegen, seabradahken, kultuvren j'ih saemien historvrijen bijre. Saemien goh reeremegiele tjuara eadtjohkelaakan åtnasovvedh j'ih våajnoes dorjesovvedh goh bielic ulmesne gieli bierkenimmien j'ih evtiedimmien bijre. Daah haestemh j'ih nuepieh vååjnesasse båtietih mijjen bijjemes gieltelimmiestrategjesne.

Saemiedigkien reereme lea dan åvteste åejvioulmiem veeljeme «mijjen åejviegiele lea saemien».

Gaajhkh gielh j'ijjemse evtiedieh gosse mijjeh gielide nuhtjebe ovnessie areenine seabradahkesne. Saemien gieli båtije aejkie lea jearohke fiereguhten nuepiem gielgem govledh j'ih nuhtjedh. Doh golme byögkeles gielh Nöörjesne leah noerhtesaemien, julevsaemien j'ih åarjelsaemien (Saemielaaken gielenjoelkedassh). Gaajhkh saemien gielh leah klassifiseereme goh gielh mah leah vaahresne jallh itjmies vaahresne nåhkedidh, j'ih tsiehkie lea jeenjemes laejhtehks åarjel- j'ih julevsaemien gielide. Gaskenasjonaale konvensjovnh j'ih nöörjen laake mijjese dovne reaktam j'ih d'iedtem vedtieh hijven j'ih voerkes veeljemh darjodh juktie mijjen gielh vaarjelidh. (ILO169, EN:n bæjhkoehimmie aalkoeåålmegi reaktaj bijre, unnebelåhkoegielesjiehtedimmie). Saemiedigkien reereme lea hævvi saemien gieli gielereena, j'ih ulmine åtna dan j'ijnjh eadtjohke gielutnijh åadtjodh goh gåarede, dovne njaalmeldh j'ih tjaaleldh.

Saemiedigkien reereme edtja njueniehkisnie årrodh saemien gielaåtnosne. Ulmie edtja viehkiehtidh jienebh eadtjohke gielutnijh mijjen reeremisnie vedtedh. Gosse lierehtæmman j'ih åtnose saemiengieleste s'jiehteladtebe viehkiehtibie saemien gieli staturesem nænnoestidh, evtiedidh j'ih lissiehtidh.

Edtja ulmiem jaksedh lea vihkele mijjeh:	Edtja ulmiem jaksedh s'jhtebe:
- libie njueniehkisnie saemien gielgem nuhtjedh	- saemienmaahtom Saemiedigkesne goerhtalledh g dan bööremes våaromem åadtjodh goh gåarede råajvarimmiejgumie nierhkedh

- tjielke j'ih veanhtadihks mierieeaktoeh, dâajvoeh j'ih krïevenassh meatanbarkijidie darjobe saemien gïeleâtnoen bïjre	- vierhtieh prioriteeredh, dovne almetji j'ih ekonomes, saemien lieredh j'ih âtnoem njaalmeldh j'ih tjaaleldh saemiengïeleste lissiehtidh
- râajvarimmiejgumie nïerhkebe saemien lieredh	- kultuvrem bigkedh mij matjeldahta saemien eadtjohkelaakan nuhtjedh, dovne njaalmeldh j'ih tjaalel byjjes j'ih ov-byjjes tsiehkine
- tjielke gïelekrïevenassh darjobe dâârrehtimmesne	- barkijidie nuepiem vedtedh jienebh saemien gïelh lier
	- tjielke dâajvoeh bïejedh âtnose dovne saemien j'ih daaroengïeleste

4.3 Bïerkenimmie

Mijjen prioriteeremh j'ih dahkoeh bïerkenimmie vâaroeminie utnieh

Definisjovne bïerkenimmeste:

Saemien baakoetjierde bïerkenimmie stuerbe sisvegem âtna goh baakoetjierde nænnoesvoete. Baakoetjierde aarvoen j'ih jieledefilosofijen bïjre soptseste saemien jieledevuekesne j'ih kultuvresne. Bïerkenimmie maakta guarkedh goh jieliemasse, gaarsjelidh, mâdtoe j'ih guktie almetjh akten vihties dajvesne veasoeminie dej vierhtiejgumie mah fysiske j'ih sosijaale eatnamisnie gââvnesieh.

Bïerkenimmie lea âssjalommese ihkuve perspektijven bïjre j'ih eatnemen jïjtse maahtoen bïjre jïjtjemse orrestidh.

Bïerkenimmie lea vihkeles vâarome mijjen aerpievuekesne gelliej jielemigujmie gïehtelidh goh gööleme, laanteburrie, bâatsoe, tjöönghkeme, vijreme j'ih duedtie jaepieboelhki mietie, j'ih sirkulæreekonomijine. Baakoe lihke vïedteldihkie tjöönghkeminie j'ih âtnojne orrestimmeles eatnemevierhtijste j'ih iebnijste, j'ih lea gellien aejkien lihke vïedteldihkie nænnoesvoeteprihsihpine. Baakoe jieledevuakan vuesehte mij jieliemassem eatnamistie vâaroeminie âtna, gusnie bïerkenimmie sjugniehtâvva gosse eatneme lea vyljehke dam vedtedh mij lea nuekie fuelhkien jieliemassese. Vuesiehtimmien gaavhtan vâarome mijjen beapmoesysteemide j'ih ekosysteemedïenesjidie lea nænnoes âtnoe dejstie voenges eatnemevierhtijste mah gââvnesieh.

Bïerkenimmie lea bielie saemien maanabijjedimmeste, j'ih lea vihkele lierehtimmesne edtja jieledeem haalvedh j'ih skearkagidh geerve, jïjtjeraarehke almetjinie sjïdtedh, mij dovne mïrrestallemem, rïektes juekemem buerievoetijste j'ih nænnoes evtiedimmiem jarngesne âtna.

Bïerkenimmie aaj voejkenen dimensjovnem âtna. Mijjeh meatobe j'ih seahkaribie mijjeh libie jearohke eatnamistie j'ih gaajhkeste mijjen bïjre, j'ih dan âvteste ibie jïjtjemem eatnemen bijjelen bïejh. Saemien aerpievuekien ussjedimmesne voejkenevoete maakta vââjnesasse bâetedh joekehtslaakan, goh eatnemen buerievoeti âvteste gjïhtedh, saajvide «vedtedh» juktie krööhkestamme sjïdtedh, j'ih meatodh vielie nuhtjedh goh daarpesje maakta bysvehtsinie sjïdtedh jïjtsasse.

Bierkenimmie almetjh j'ih voenges seabradahkh, eatnemem, byjresem j'ih ekosysteemh tjåanghkan ektede. Akte ellies ussjedimmie mij edtja mijjen ektie vierhtieh j'ih aarvoeh vaarjelidh j'ih evtiedidh, mej åvteste gaajhkh mijjieh akten individuelle j'ih ektie d'iedtem utnebe.

Mannasinie bierkenimmie lea åejvieulmie?

EN:n nænnoesvoeteulmie 17 ulmie nænnoes evtiedimmien åvteste åtna mah leah faamosne gaajhkide laantide 2030 vöoste. Dah leah sjyötehke byögkeles suarkan, j'ih sieltide jeenjemes suerkine. Saemiedigkie edtja sov bieliem d'iedteste vaeltedh daan globaale aatskadimmien åvteste juktie nænnoes evtiedimmie åadtjodh. Jis edtja dam buektiehtidh tjoerebe systeemen mietie haestemigujmie barkedh mah leah klijman, byjresen, ekonomijen j'ih sosijaale tsiehkij bijre. Naemhtie Saemiedigkie meatand'iedtem daej haestemi åvteste vaalta. Bierkenimmie edtja vâaroeminie årrodh dejtie veeljemidie mah reeremisnie dorjesuvviej j'ih mijjen dâarjosne politihkeles barkose. Daate sæjhta evtiedimmie vedtedh mij lea daanbeajetje daerpiesvoeti mietie bieleden nuepide eerjedh bâetijen boelvi daerpiesvoetide.

Saemiedigkien reereme edtja aerpievuekien saemien aarvoeh j'ih ussjedimmievuekieh vâaroeminie utnedh barkosne bierkenimmie eevtjedh. Saemiedigkie lea bielic dehtie daajbaaletje utnijeseabradahkeste j'ih pryövoe åvteguvvine årrodh mij eensi j'ih nænnoes sjæjsjalimmieh vaalta, ussjedimmievuekiej mietie mah leah bierkenimmien vâarome.

Gellie boelvi tjirrh libie goerkesem j'ih daajroem evtiedamme j'ih åådtjeme mij nænnoes reereme sæjhta jiehtedh mijjen dajvide. Eatneme, klijma j'ih byjrese leah joekoen vihkele ihke maahta saemien jielemigujmie giehtelidh j'ih ihke almetjh dajvine åroeh, kulturelle ektiedimmien gaavhtan j'ih ihke seabradahkejeledem jâarhka j'ih evtede. Mijjese vihkele Saepmien eatnemevierhtieh åtnasuvviej j'ih reeresuvviej naemhtie guktie dah nåhtose bâetieh bâetje boelvide.

Edtja ulmie jaksedh lea vihkele mijjieh:	Edtja ulmie jaksedh sijhtebe:
- sjiehteladtebe guktie abpe reereme daajroem j'ih goerkesem utnieh bierkenimmien bijre j'ih lea viedteldihkie ektie ussjedimmievuekesne	- barkedh ihke Saemiedigkie Miljøfyrtårn-certifiserem åådtje
- skreejrehtibie j'ih skraejriem vedtebe bierkenæmman åssjaldahkesne j'ih dahkosne	- ulmine utnedh dalhketjh vielie orresistie nuhtjedh / löönedh, dalhketjh guhkebem nuhtjedh, j'ih vaenebem nuhtjedh. Sijhtebe resirkuleeredh j'ih orre åtnose vaelt gaajhkine lihtsine
- iktemierien jijtse giehtelimmie vuartasjibie gosse bierkenimmie mājhte	- bierkenimmie vâaroemasse biejedh abpe aamhtesereeremisnie
- byjrefokusem utnebe feelemepolitihkesne – digitaale tjåanghkoeh tjirrehtibie gosse ij d'ihthe faageles/sosijaale ulmie tjåanghkojne baajnehth	- sisnjelds njoelkedassh bierkenæmman darjodh nænr åestiemidie, feelemidie j'ih veeljemidie deallahtæjjijste

- ræhpas orre teknologijem nuhtjedh	- gïehtjedidh gaajhkh Saemiedigkien dâarjoedâastojh bïerkenimmiem dâarjoe- jïh vierhkievierhtieâtnosne veelelaakan vuarjasjeh
- barkebe âvteguvvine ârrodh jeatjabidie	

4.4 Saemien seabradahkeevtiedimmie

Mijjeh njueniehkisnie saemien seabradahkeevtiedimmesne

Saemiedigkie goh almetjeveeljeme orgaane diëdtem âtna dan ellies seabradahkeevtiedimmien âvteste Saepmesne. Saemien seabradahkeevtiedimmie lea tjâenghkie barkoe saemien seabradahkh nænnoestidh, guhkiebasse evtiedidh jïh bâetijen aajkan reejrehtidh. Saemien seabradahkeevtiedimmie globaale perspektijvesne edtja stuerebe elliesperspektijvem vedtedh evtiedimmesne jïh tjïrrehtimmesne politihkeste, buerebe laavenjostoen jïh viëdteldimmien tjïrrh faagesuerkiej jïh goevtesi dâaresth.

Reereme edtja stuerebe elliesperspektijvese sjïehteladtedh evtiedimmesne jïh tjïrrehtimmesne politihkeste. Juktie faageles vâaromem politihkeles sjâesjalimmide evtiedidh, jïh dennie guhkiebasse barkosne nænnoestamme politihkeste daate edtja sjugniehtovvedh buerebe laavenjostoen, ikteöörnegén jïh viëdteldimmien tjïrrh faagesuerkiej dâaresth. Daate aaj konstruktijve dialogem saemien seabradahkine kreava jïh staateles, regijonaale jïh voenges âejvieladtjigujmie.

Saemien seabradahkesne stoerre jarkelimmieh orreme mænngan Saemiedigkie tseegkesovvi 1989, gaskem jeatjah demografijen, jielemegeajnoej jïh institusjovneevtiedimmien sisnjelen. Doh minngemes luhkie jaepieh iëdtje saemien gïelese, tjeahpose, kultuvrese jïh jieliemidie lea læssanamme daennie laantesne jïh âlkoelaantesne, seamma tijjen goh Saemiedigkie lea ahkedh nænnoesâbpoe ráállam vaalteme goh eadtjohke seabradahkeevtiedæjja. Saemiedigkie lea gellie strategeles laavenjostoelatjkoeh dorjeme jïh viermieh dovne nasjonaale jïh regijonaale bigkeme mah edtjeh saemien gïelem, kultuvrem jïh seabradahkejeledem nænnoestidh.

Mijjen politihkeevtiedimmien jïh – reeremen tjïrrh Saemiedigkie lea dihte vihkielommes saemien seabradahkeaktööre. Saemiedigkien politihkeles prioriteeremh Leah gelline suerkine premissedeallahtæjja evtiedæmman saemien seabradahkeste. Stoerre veanhtadimmie saemiej, sivijle seabradahken jïh abpe seabradahken luvnie, Saemiedigkie njuenekherâállam âtna jïh vaalta saemien seabradahkeevtiedimmesne.

Saemiedigkien reereme diëdtem saemien seabradahkeevtiedimmien âvteste âtna dej politihkeles nænnoestimmiej jïh ulmiej mietie. Vâarome misse reereme sov faagepolitihkeles vuarjasjimmieh bigkie, lea saemien aerpievuekien daajroen, saemien aarvoej, reaktavuajnoen jïh provhki mietie.

Daate perspektijve lea lihke viëdteldihkie reeremen bijjemes stilleminie.

Edtja ulmiem jaksedh lea vihkele mijjeh:	Edtja ulmiem jaksedh sijhtebe:
- jolle faageles maahtoem jïh goerkesem utnebe saemien	- faageles vihkeles viermieh bigkedh

seabradahki j'ih kultuvren bijre	
- libie t'jölkehke j'ih stoerre daajroem aamhtesinie saemien seabradahkejeleden bijre utnebe	- barkedh jáåhkesjimmien j'ih evtiedimmien ávteste saemien reaktijste
- faageles viermieh j'ih laavenjostoeguejmieh utnebe	- eadtjohke dialogem j'ih hijven gaskesadtemem utnedl saemien voenges seabradahkigujmie, saemien organisasjovnigujmie j'ih saemien árojjigujmie
- jolle leajhtadimmiem utnebe saemien ároji luvnie	- goevtesi dáaresth laavenjostedh j'ih viehkine árrodh hijven prosessh sjugniedidh juktie hijven sjæjsjalimmieváaromh evtiedidh j'ih nænnoestamme politihkem bæjjese fulkedh
- d'írregh utnebe saemien sivijle seabradahkh, institusjovnh j'ih organisasjovnh nænnoestidh	- viehkine árrodh hijven prosessh sjugniedidh reeremedaltesisnie juktie politihkeles nænnoestimmiet bæjjese fulkedh
	- saemien árojh hijvenlaakan faegniedidh
	- barkoevuekieh evtiedidh mah maehtieh vielieaarvoen vedtedh j'ih v'iedteldimmiem hoksedh
	vielie iktedamme, guhkies j'ih strategeles stuvreme

4.5 Vietseles barkoesijjie

Mijjeh vietseles barkoesijjie

Saemiedigkie edtja vietseles barkoesijjine árrodh mij ulmine átna meatanbarkijh reaktie maahtojne utniehtidh j'ih dáárrehtidh, guktie bijjemes ulmieh j'ih strategijh jaksebe. Veaksehks faageles j'ih sosijaale ektievoete hijven barkoebyjresem sjugnede j'ih tjáadtjohste. Barkijh utnedh mah d'iedtem dovne j'ijtse j'ih barkoevoelpi trájjen ávteste vaeltieh lea dannasinie akte ulmie.

Teknologijeevtiedimmie, klíjmajarkelimmieh, migrasjovne j'ih báarasábpoe árojh maahtoedaerpiesvoetide baajnehtieh. Daate vihkeles treendh mah maehtieh veaksahkábpoe sj'ídtedh jaepiej ávtese.

Reaktie maahtoem utnedh lea daerpies edtja jolle kvaliteetem d'ienesjinie hoksedh (NOU: 2020/2: Fremtidige kompetansebehov III Læring og kompetanse i alle ledd). Maahtogoehtalleme- j'ih soejkesjimmie edtja hoksedh g'iehtelimmie iktesth dam daerpies maahtoem átna mijjen ulmieh jaksedh.

Barkoeaavoe lea viedteldihkie haalvemedomtesasse jñh ředtjese. Mijjen luvnie veanhtadibie meatanbarkijh jñjtjñ dñedtem vaeltieh jñjtjemse evtiedieh jñh sijjen maahtoem vijriedieh, oktegemse jñh laavenjostosne barkoeguejmiejgumie jñh řvtehkigujmie. Saemiedigkien barkijh edtjeh dđđjredh sijjeh vihkeles barkoem darjoeh evtiedimmesne saemien – jñh aalkoeđđlmegeeseabradahkijste.

Saemiedigkesne edtja meatanbarkijh řrrodh mah goerkesem jñh seahkarimmiem sinsętnan vuesiehtieh, faageles maahtoem utnieh, hijven rđđlagoerkesem utnieh jñh daajroem aerpievuekien saemien aarvoej jñh politihkeles prosessi bñjre utnieh. Mijjeh veanhtadibie barkijh tjarke lojaliteetem jñh gaerhtesvoetedñedtem utnieh, jñh meatan hijven barkoebyjresem jñh positijve sđaltjem sjugniedidh. Mijjeh fleksijbele organisasjovne mij vęljoem jñh nuepiem innovasjovnese jñh jarkelęmman vuesehte. Mijjeh edtjebe maehtes řrrodh orre digitaale dñrregh jñh prosesh řtnose vaeltedh, guktie maehtebe mijjen laavenjassh radtjoeslaakan loetedh.

Mijjeh ulmine utnebe Saemiedigkie lea barkoesijje gusnie meatanbarkijh bieleden gihtjesovvedh daajroem ih maehtesvoeth juekieh, faagesuerkiej, goevtesi jñh mijjen uktsie joekehts kontovresijje dđaresth.

Edtja ulmiem jaksedh lea vihkele mijjeh:	Edtja ulmiem jaksedh sijhtebe:
- sinsitniem seahkaribie, hijven rđđlagoerkesem jñh daajroem utnebe aerpievuekien saemien aarvoej jñh politihkeles prosessi bñjre	- iktemierien jñh ulmiestuvreldh maahto- jñh karrijeereevtiedimmiem utnedh
- hijven meatabarkijevoetem vuesiehtibie gosse dñedtem vaeltebe faageles evtiedimmien řvteste, libie etihkeles voerkes jñh meatan hijven barkoebyjresem sjugniedibie	- hijven barkoekultuvrem eevtjedh, dñedtem vaeltedh tr řvteste jñh jñjtjevieltien daajroem juekedh
- řvtekhk jñh barkijh utnebe mah ahkedh ektievoetem barkoevoelpi jñh faagi gaskem evtiedieh, goevtesi jñh kontovresijje dđaresth mij hijven faagelesvoetem jñh radtjoesvoetem hđksa	- barkoesijjine řrrodh gusnie barkijh trđjjadieh jñh haalv dđđjroeh barkoebiejjien, viehkine meatan řrrodh gihtelimmien tjęnghkies illedahkh jñh sđaltjem sjugni
	- řiektes baalhkaevtiedimmien jñh seamma řtnoen řvte barkedh tryjjesvoeteđđrnegijstie
	- orre barkoevuekieh vijriesđbpoe evtiedidh jñh řtnose orrestamme digitaale dñrregh mah ektiedahkoem jñh innovasjovnem eevtjeh

Laavenjostosne Saemiedigkien sisnjelen jñh mijjen utnijgumie řlkolen, maehtebe strategijem dahkose jarkelidh!